



RAPPORT 2015:3

Med målet att skapa samverkan mellan idéburen och offentlig sektor

– det första steget

Carolina Klockmo & Göran Bostedt

KOMMUNFÖRBUNDET VÄSTERNORRLAND

Kommunförbundet Västernorrland

Järnvägsgatan 2

871 45 Härnösand

Tfn: 0611-55 54 00

E-post: info@kfvn.se

Carolina Klockmo och Göran Bostedt

Grafisk form: FOU Västernorrland

Tryck: FOU Västernorrland

Distribution: FOU Västernorrland

ISSN: 1653-2414

ISBN: 978-91-85613-89-2

FÖRORD

Vi vill tacka alla intervjupersoner som tagit sig tid och svara på våra frågor och de personer som bidragit med underlagsmaterial till denna studie. Ingen nämnd och ingen glömd. Ett särskilt tack går till styrgruppen för projekt LÖV Västernorrland och projektledare KarinMalin Ekström för vänligt bemötande och intressanta samtal.

Härnösand 2015-07-07

Carolina Klockmo och Göran Bostedt

SAMMANFATTNING

Det civila samhället har länge haft en betydelsefull roll i svensk demokrati. Under 2000-talet har ett omfattande arbete pågått för att utveckla folkrörelsepolitiken och dess mål. Syftet har varit att förbättra villkoren för det civila samhället och dess aktörer såsom ideella föreningar, stiftelser och andra nätverk. Under år 2008 skrevs en överenskommelse mellan den svenska staten, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och de idéburna aktörerna. Överenskommelsen bygger på sex principer för samverkan mellan parterna. Flera kommuner, län och regioner har därefter slutit motsvarande överenskommelser, lokalt och regionalt. Under hösten 2011 togs initiativ till en *regional* överenskommelse i Västernorrland där fokus varit att utveckla samverkan mellan Landstinget Västernorrland och idéburna organisationer verksamma i länet. Syftet med utvärderingen var att beskriva och analysera verksamhetsinsatser och resultat gällande arbetet med Länsöverenskommelsen Västernorrland. Utvärderarna har deltagit i styrgruppsmöten samt genomfört sammanlagt 11 intervjuer. Utgångspunkten för arbetet har varit den Nationella överenskommelsen. Med syfte att sprida kunskap om överenskommelsen har det hållits konferenser och dialogmöten, där det från start funnits ett intresse för frågorna då flertalet organisationer fanns representerade i de möten som arrangerades. Med tiden har antalet medverkande organisationer minskat. Resultatet visade att processen arbetat utifrån tre mål, att utveckla samverkan och partnerskap, att de idéburna ska ges möjlighet att vara bärare av demokratiska värderingar och att skapa förutsättningar för en ökad mångfald av utförare av välfärdstjänster. Det förefaller som att den senare haft ett större fokus, vilket är det omvända i jämförelse med den Nationella överenskommelsen. Det upplevdes svårt att engagera personer i processen, det gäller såväl bland de idéburna organisationerna som bland tjänstemän och politiker från landstinget. En möjlig förklaring till detta kan vara att processen arbetat utifrån flera spår och haft inriktningen att skriva överenskommelsen på en övergripande nivå. Detta har belysts som en svårighet i utvärderingar av andra lokala och regionala överenskommelseprocesser. Dessa skulle sannolikt tjänat på att arbeta utifrån tydligt avgränsade och definierade verksamhetsområden. Ambitionen var att processen skulle avslutas med ett undertecknande av en överenskommelse för samverkan mellan Landstinget Västernorrland och idéburna organisationer i länet. Så blev inte fallet och arbetet fortsätter i viss mån. Processen ska dock inte ses som ett misslyckande då den har fyllt en annan viktig funktion. De idéburna har funnit en gemensam arena att arbeta utifrån. En annan viktig aspekt att betona är att som titeln antyder, det första steget mot att skapa en plattform för samverkan mellan idéburna och offentliga aktörer i Västernorrland har tagits.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	1
<i>De gemensamma principerna</i>	5
<i>Syfte och frågeställningar</i>	6
Metod och material	7
Resultat	9
<i>Processens början</i>	9
<i>Att möta framtidens utmaningar</i>	11
<i>Flera mål skapat oklarheter?</i>	11
<i>Att arbeta med förankring</i>	14
<i>Ekonomiska förutsättningar</i>	17
<i>Framtiden</i>	18
Diskussion och slutsatser	21
Referenser	26
Bilaga 1	27

INLEDNING

”Endast en organisation som lär av vad den gör kan överleva, bli bättre och rent av framgångsrik. ... Att lära betyder inte bara att vara öppen och mottaglig för information och kritiska synpunkter, det betyder också att ha systematik i sin erfarenhetsuppbyggnad. Och det betyder också att vilja agera, rätta till och utveckla på basis av den framkomna informationen. ... En organisation som inte agerar på dessa sätt utvecklas inte”.

(Annell & Nygårds, 1999)

Under 2000-talet har ett omfattande arbete pågått för att utveckla folkrörelsepolitiken och dess mål. Syftet har varit att förbättra villkoren för det civila samhället och lyfta fram dess aktörer som viktiga för svensk demokrati. Det civila samhället definieras i prop. 2009/10:55 som;

”...en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Inom det civila samhället verkar bl.a. ideella föreningar, stiftelser och registrerade trossamfund, men även nätverk, upprop och andra aktörer”. (Regeringen, 2009 s.1)

Det civila samhället har länge haft en viktig och framträdande roll i svensk demokrati. Folkrörelsernas framväxt under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, med dess bakgrunder i olika politiska, religiösa, kulturella eller sociala tankar, tjänar som ett mycket bra exempel på detta. Arbetarrörelsen, frikyrkorörelsen och nykterhetsrörelsen är exempel på organisationer med stor historisk betydelse för definitionen av det sociala välfärdssamhällets innehåll och insatser vad avser problemlösningsförmåga. Regeringen (2009) slår exempelvis fast att;

”Det civila samhället är av central betydelse för demokratin. Civilsamhällets organisationer är ofta aktiva i samhällsdebatten och riktar många gånger kritik mot myndigheter och andra beslutsfattare. I länder och situationer där demokratin hotas eller angrips tillhör ofta det civila samhällets organisationer och deras representanter de som först riskerar att utsättas för repressiva åtgärder. Det är bl.a. mot denna bakgrund som föreningslivets starka rättighetskydd ska förstås. En viktig tanke med detta rättighetskydd, som har historiska rötter åtminstone tillbaka till rättighetsurkunder på 1600-talet, har från början varit att värna demokratin och den fria åsiktsbildningen genom att garantera bl.a. åsiktsfrihet, yttrandefrihet, tryckfrihet, religionsfrihet, mötesfrihet och föreningsfrihet samt den enskildes personliga säkerhet.” (Regeringen, 2009 s.8)

Hösten 2005 beslutade den då sittande regeringen att tillsätta en utredare med uppdraget att lämna förslag om folkrörelsepolitikens inriktning, omfattning och utformning, den s.k. Folkrörelseutredningen. Utredningen överlämnade sitt slutbetänkande hösten 2007, ”Rörelser i tiden” (SOU 2007:66). Slutbetänkandet visade hur det civila samhället vuxit fram i Sverige och hur begreppet ”folkrörelse” kan förstås i förhållande till traditionella folkrörelser och de nya rörelser som vuxit fram i Sverige från 1960-talet och framåt. I utredningen dras slutsatsen att likheterna mellan de nya och de äldre folkrörelserna överstiger de skillnader som också finns. Skillnaderna består i att de äldre folkrörelserna har en mer formell organisationsform. Utredningen påpekar också den starka position civilsamhället har i Sverige vid internationella jämförelser. Utredningen bidrog till att den då sittande regeringen tog initiativ till samtal med ideella aktörer verksamma inom det sociala området i Sverige gällande hur relationerna mellan stat och den ideella sektorn kunde utvecklas. Dessa samtal resulterade hösten 2008 i en överenskommelse mellan den svenska staten, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och de idéburna organisationerna inom det sociala området om en gemensam värdegrund, dvs. principer för samverkan och åtaganden mellan parterna. Regeringen menade, bland annat baserat på slutsatserna i SOU 2007:66, att det civila samhället har en viktig funktion för demokratin i att vara opinionsbildare, att ge röst åt olika gruppers behov och intressen och att organisera tjänster och service för bl.a. sina medlemmar. Detta sammantaget bidrog till regeringens strävan kring folkrörelsepolitiken, om att utveckla, fördjupa och bredda demokratin samt att stärka den sociala ekonomin i samhället. Under 2009 upprepades samma process med organisationer inom integrationsområdet. Dialogen med aktörerna, och den överenskommelse dessa samtal medförde, utgjorde underlag för propositionen ”Politiken för det civila samhället” (Regeringen, 2009). Ungdomsstyrelsen fick uppgiften att från 2012 ansvara för politikområdet.

Den Nationella överenskommelsen har bidragit till att flera kommuner, län och regioner i Sverige har gjort motsvarande överenskommelser regionalt och lokalt. Hösten 2011 togs det initiativ till en lokal/regional process i Västernorrland. Detta resulterade i att det under våren år 2012 bildades en styrgrupp för Länsöverenskommelse Västernorrland (LÖV) bestående av representanter från Landstinget Västernorrland, Vårsta Diakoni, Örnsköldsviks kommun, Örnsköldsviks folkhögskola, Härnösands kommun, Handikappföreningarnas Samarbetsorgan, Kommunförbundet Västernorrland, Härnösands stift och Bildningsförbundet. Projektets syfte var att arbeta fram en regional överenskommelse i Västernorrland och det beviljades medel för genomförande från Regionala nämnden, Landstinget Västernorrland. Vårsta Diakoni fick uppdraget att tillsätta en processledare

för projektet. Projektet LÖV har därefter pågått mellan oktober månad år 2012 och december månad år 2014 (Länsöverenskommelse Västernorrland).

Vad är det civila samhället?

Regeringens proposition 2009/2010 gavs namnet ”Politiken för det civila samhället” (Regeringen, 2009). Vad är då egentligen det civila samhället? Inledningsvis gavs en definition av området hämtad ur Prop. 2009/10:55 (Regeringen, 2009). Denna definition kan sammanfattas i att det civila samhället kan förstås som den tredje kollektiva sektorn, eller den ideella sektorn, i samhället vid sidan av stat och näringsliv. Det finns många olika definitioner av civilsamhälle men de har alla det gemensamt att de signalerar en kraft vid sidan om stat och marknad av betydelse för samhällets utveckling. Civilsamhället är ett begrepp som började användas i svenskan efter mönster från det engelska ”civil society”. Till engelskan kom begreppet som en översättning av latinets *societas civilis*, ett begrepp som i sin tur historiskt kan spåras långt tillbaka i tid. Den första kända användningen återfinns hos Marcus Tullius Ciceros (106 f.kr – 43 f.kr).

En möjligt användbar definition av civilsamhälle är, menar vi, enskilda medborgare som tar initiativ och sluter sig samman i demokratiska former för att lösa samhällsproblem. Med en sådan definition ansluter förståelsen av begreppet civilsamhälle nära till Robert Putnams (Putnam & Eklöf, 2006) kända begrepp om socialt kapital. Socialt kapital definierades av Bo Rothstein (Rothstein, 2003) som ”antalet kontakter multiplicerat med graden av förtroende i dessa kontakter”. Det sociala kapitalet utgör då ett mått på civilsamhällets styrka. Andra sätt att diskutera civilsamhället är att sätta detta i relation till demokrati. Civilsamhället representerar då möjligheten till en förstärkt och fördjupad pluralism i åsiktsbildning och genomförande av demokratiskt fattade beslut. Ett sådant perspektiv på civilsamhället utmanar det elitorienterade demokratiperspektivet och dess ofta ensidiga förvaltningspolitiska fokus på offentliga institutioner i genomförande av politiska program. Med detta avser vi den ofta strikta uppdelningen mellan offentligt och privat och betoningen på samhällsstrukturer. Alternativen till den elitorienterade demokratimodellens antaganden blir framförallt det partipolitiska demokratiperspektivet och dess fokus på delaktighet och delat ansvar i den politiska beslutsprocessen och i genomförande av välfärdspolitik. I denna modell betonas ofta samverkan i genomförande av välfärdspolitikens olika politikområden genom system av aktörer. Denna problematisering av relationen mellan det politiska beslutsfattandet på olika nivåer och välfärdspolitikens genomförande diskuteras ofta idag t.ex. i termer av flernivådemokratins utmaningar.

Ungdomsstyrelsen (2013) skriver att begreppet det civila samhället beskriver en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, i vilka människor organiserar sig och agerar tillsammans för gemensamma intressen. De menar också att det kan sägas beskriva det som sker inom denna arena, ett medborgerligt förhållningssätt och medborgerliga handlingar. Ungdomsstyrelsens definitioner överensstämmer med vår förståelse av begreppet civilsamhälle. De gör dock en viktig och intressant distinktion. De markerar att en avgränsning också kan göras mellan det formella respektive det informella civila samhället. Med det formella civila samhället avser de vad som utgörs av medlemskap, deltagande och insatser inom föreningar och medborgarsammanslutningar av olika slag. Det består av föreningars och frivilligorganisationers verksamheter genomförda av anställd personal och/eller frivilliga personinsatser (oavlönade eller mer symboliskt arvoderade). Det informella civila samhället beskriver de som frivilligt arbete som inte bedrivs i någon organiserad form. Hit räknas bland annat de insatser som människor utför utanför det egna hemmet, för släktingar, vänner, grannar och arbetskamrater. De påpekar att dessa insatser utgör en stor andel av det ideella arbete som utförs i Sverige (Överenskommelsen, 2014b). Problemet med Ungdomsstyrelsens definition är att det saknar yttre gränser för vad civilsamhället när t.ex. det offentliga söker samarbete i programgenomförande.

Viktiga principer

Den inledningsvis kommenterade Nationella överenskommelsen mellan den då sittande svenska regeringen, de idéburna organisationerna inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) bygger på sex principer om samverkan: *principen om självständighet och oberoende, principen om dialog, principen om kvalitet, principen om långsiktighet, principen om öppenhet och insyn samt principen om mångfald*. Det viktigaste målet med den nationella överenskommelsen anges till att stärka de idéburna organisationernas självständiga och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare. Syftet anges också till att utveckla en större mångfald av utförare och leverantörer av hälso- och sjukvård samt omsorg (Överenskommelsen, 2014a). Vi har tolkat det som att dessa sex principer om samverkan även utgjort utgångspunkter för Länsöverenskommelse Västernorrland (LÖV). Vidare att syftet med verksamheten i Västernorrland, liksom för riket, varit att stärka de idéburna organisationernas självständiga och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare. Därigenom fanns möjligheten att utveckla en större mångfald av utförare och leverantörer av hälso- och sjukvård samt omsorg.

De gemensamma principerna

1. Principen om självständighet och oberoende

Idéburna organisationer är självständiga ska agera utifrån sin värdegrund och ha en kritiskt granskande roll och fungera som röstbärare och opinionsbildare. Detta gäller även i samverkan med andra samhällsaktörer.

2. Principen om dialog

Det är viktigt att det är en dialog mellan beslutsfattare och idéburna organisationer inom det sociala området. De idéburna kan bredda och fördjupa underlag och bidra till att skapa ömsesidig förståelse och förtroende.

3. Principen om kvalitet

De välfärdstjänster som utförs, oavsett utförare, ska hålla god kvalitet.

4. Principen om långsiktighet

Betonar betydelsen av en bred politisk förankring i överenskommelser. Det är ett grundläggande villkor för de idéburnas verksamhet då det möjliggör planering och utveckling på lång sikt.

5. Principen om öppenhet och insyn

Det är viktigt att det finns ett ömsesidigt förtroende mellan de idéburna och det offentliga samhället. En förutsättning för detta är att det finns en öppenhet dem emellan med bl.a. tillgänglig information från varje aktör.

6. Principen om mångfald

Denna princip betonar att de idéburna är välkomna som utförare av välfärdstjänster inom det sociala området. Detta ökar även möjligheterna för enskilda individer att välja mellan olika alternativ av utförare.

Syfte och frågeställningar

Utvärderingen syfte har varit att utifrån ett urval relevanta aktörers uppfattningar beskriva och analysera verksamhetsinsatser och resultat gällande arbetet med Länsöverenskommelse Västernorrland (LÖV).

Frågeställningar:

- a) Hur har projektets arbetsprocesser och arbetsformer varit utformade?
- b) Har projektet vid utgången av projekttiden uppfattats uppfylla de målsättningar som satts upp vad avser de sex principerna?
- c) Har projektet vid utgången av projekttiden uppfattats stärka de idéburna organisationernas roll och lämnat bidrag till en möjlig större mångfald av leverantörer av hälso- och sjukvård samt omsorg?

Vi vill markera att studiens syfte inte varit att analysera eller värdera det slutliga dokumentet om förslag till överenskommelse mellan Landstinget Västernorrland och civilsamhället i Västernorrland (se vidare bilaga 1). Studiens intresse har varit att beskriva och analysera arbetet med Länsöverenskommelse Västernorrland fram till projektets avslut, dvs. när texten lämnades över.

METOD OCH MATERIAL

Som kommenterats under syfte och frågeställningar har utvärderingen följt arbetet med Länsöverenskommelse Västernorrland (LÖV) i syfte att beskriva och analysera resultatet av arbetet. Hur kan då en utvärdering genomföras för att svara på denna fråga, och vilket perspektiv är lämpligt för en sådan studie?

Utvärdering rörande projekts organisatoriska uppläggning och resultat har ökat i betydelse för såväl offentlig som privat verksamhet i takt med att ambitionsnivåerna i och betydelsen av insatserna höjts, att intresset för kvalitetssäkring ökat och att kraven på effektiv medelsanvändning skärpts. Utvärderingar kan genomföras utgående från olika perspektiv, metoder och frågeställningar. Perspektivvalen kan, vad avser projekt av denna typ, principiellt sammanfattas i ett intresse för a) projektets inre liv och arbete, b) projektinsatsen satt i relation till avsedd målgrupp/uppgift samt c) behov i samhället relaterat till projektinsats. De kan vad avser metod sammanfattas i a) rationalistisk ansats, systemansats eller aktörsansats och b) fokusera process eller tillstånd.

Den utvärdering som genomförts har fokuserat projektinsatsen satt i relation till avsedd uppgift/syfte. Utvärderingen är deskriptivt analytisk till sin karaktär med syftet att beskriva och analysera projektgenomförandet och dess resultat. Detta sker med utgångspunkt från ett processperspektiv och med en kombination av aktörs- och systemansats utgående från den distributiva analysens klassiska frågeställningar; vad, vem, när, var, hur och varför, som kategoriseringsinstrument.

Utvärderingen har följt arbetssättet i projektet, uppföljningsinsatser, kunskapsöverföringsmetoder, förankringsarbete mm, i syfte att se om de erfarenheter (framgångs- eller misslyckandefaktorer) som projektledningen/ styrgruppen erhåller vad avser projektets arbetssätt kan beskrivas på ett mer generaliserande sätt till fromma för fortsatt utvecklingsarbete i Västernorrland.

Materialinsamling har skett på följande sätt;

- a) Löpande insamling av projektdata under projekttiden. Detta avser såväl skrivet material producerat inom projektet eller som ett resultat av projektet, deltagande i ett urval möten och löpande kontakter med projektledningen.
- b) Intervjuer med representanter i styrgruppen våren 2014, hösten 2014 samt våren 2015.
- c) Intervjuer med ett mindre urval projektaktiva under våren år 2014 och hösten 2014.

Det material som samlats in är såväl projektansökan, beslutsdokument från landsting, material producerat inom ramen för de nationella insatserna gällande Gemensamma Överenskommelser. I detta ingår t.ex. en nationell utvärdering av projektet. Utvärderarna har också deltagit vid ledningsgruppens möten och vid presentationer av projektet vid nationella sammanhang (t.ex. Almedalsveckan sommaren 2014). Vi har också lyssnat på projektpresentationer av andra projekt gällande Gemensamma Överenskommelser och därmed fått underlag för reflektion och jämförelse (t.ex. telefonkonferens med Gemensamma Överenskommelser i Skåne, presentationer av projekt Gemensamma Överenskommelser i Göteborg och Gotland mm).

Totalt har 11 intervjuer genomförts. Intervjuerna har varit halvstrukturerade och tagit mellan 30 minuter till en timme i anspråk. Intervjuerna spelades inte in på band, utan intervjuaren förde löpande minnesanteckningar från samtalen. Dessa minnesanteckningar skrevs sedan ut endera samma dag eller i nära anslutning till intervjutillfället. Detta för att intervjun skulle vara aktuellt i minnet vid utskriftstillfället. Intervjupersonerna representerar en spridning på projektets styrgrupp och tankesmedjor.

Med den materialinsamling som beskrivs ovan kommer slutsatserna i utvärderingen att bygga på såväl litteraturstudier som intervjuer och deltagande observation (metodtriangulering). Med metodtriangulering kan brister i de respektive materialinsamlingsformerna överbryggas. Vidare kan utvärderingens slutsatser presenteras med en ambition av både ge en översiktlig och mätbar beskrivning av verksamhetsresultat som att kunna förstå orsakerna till resultaten. En i alla utvärderingssammanhang önskvärd situation. Utvärderingen har följt Vetenskapsrådets regler för etisk forskning.

Utvärderingens arbetssätt kan liknas med den arbetsprocess som återfinns kring följeforskning. Utvärderarna har medverkat på ledningsgruppens möten och där deltagit i diskussionen som föregick, förutom att göra materialinsamling för beskrivning och analys. Ett exempel på detta är att vi kommenterat olika förslag till text gällande överenskommelsen och haft en halvtids redovisning av våra uppfattade resultat för projektets ledningsgrupp. Denna halvtidsredovisning, presenterad i form av en powerpoint-presentation diskuterades med, och överlämnades till, ledningsgruppen i samband med ett av deras möten.

RESULTAT

Tankarna kring en överenskommelse mellan det idéburna och det offentliga i Västernorrland föddes i samband med att det uppstod svårigheter i en konkret händelse i samband med en upphandling av utförare av tjänster. Vid den tidpunkten var den nationella överenskommelsen förhållandevis okänd i Västernorrland. Ett antal personer började prata om möjligheten att utveckla en överenskommelse mellan det offentliga och det idéburna utifrån den nationella överenskommelsen.

Processens början

Den 6 december år 2011 hölls ett informationsmöte där 22 organisationer från den idéburna sektorn fanns representerade. De organisationer som deltog var ABF Västernorrland, Attention Sundsvall- Timrå, Brottofferjouren Sundsvall, Brottofferjouren Härnösand, DHR Västernorrland, HSO Västernorrland, Hälsosam – Y, Härnösands folkhögskola, Härnösands stift, IOGT-NTO Vårblomman, Landstinget Västernorrland, MHF Region XYZ, RSMH Sundsvall, Själevad Mo Björna kyrkliga samfällighet, Själevads församling, SKPF Västernorrland, Sköns församling, Stiftelsen Cesam, Studieförbundet BILDA/Mittsverige, Svenska kyrkan, Vårsta Diakoni, Västernorrlands idrottsförbund och Örnsköldsviks kommun. Vid mötet anmälde 13 personer sitt intresse för att arbeta med en överenskommelse i länet och bland dessa var det 6 personer som deltog i ett uppföljande möte i april månad år 2012. Vid det uppföljande mötet diskuterades behovet av att samarbeta och utveckla samverkan mellan det offentliga och de idéburna organisationerna (civilsamhället) där det ansågs vara viktigt att öka kunskapen om vad de idéburna kan bidra med. Vid mötet diskuterades också vikten av att arbeta med förankring av den Nationella Överenskommelsen i regionen.

Vid det uppföljande mötet i april månad 2012 beslutades att bilda en styrgrupp vars uppdrag var att lägga upp en budget, utforma arbetsupplägg samt arbeta med utveckling av processen. I styrgruppen har det funnits representanter från Bildningsförbundet, Handikappföreningarnas Samarbetsorgan (HSO), Härnösands kommun, Härnösands stift, Kommunförbundet Västernorrland, Vårsta Diakoni, Örnsköldsviks kommun, Örnsköldsviks folkhögskola och Landstinget Västernorrland. Styrgruppen beslutade att arbetet med att nå en överenskommelse skulle inrikta sig på den regionala nivån, dvs. aktörer/organisationer som verkar på regional nivå. De organisationer som varit aktuella för processen har varit de som verkar i hela länet. Eftersom Landstinget Västernorrland utgör den

största och viktigaste aktören för hälso- och sjukvård samt de sociala frågeställningarna på regional nivå blev Landstinget Västernorrland en naturlig part att teckna överenskommelse med de idéburna organisationerna. Det var dock också viktigt inledningsvis att inte utestänga organisationer som verkar på lokal nivå, varför kommuner och andra organisationer har inbjudits till olika konferenser och möten. Detta kan tolkas som att projektet syftade till att först erhålla en överenskommelse mellan det offentliga och de civilsamhälleliga organisationerna på regional nivå för att sedan låta denna utgöra grund för fortsatt lokalt arbete.

Styrgruppen formulerade ett syfte med processen;

”att utveckla samverkan mellan offentlig och idéburen sektor, öka aktörernas förståelse för varandra, stärka de idéburna organisationerna som röstbärare och aktörer”
(Länsöverenskommelse Västernorrland, 2013b s. 1)

och att

”undersöka förutsättningarna för och intresset av att stimulera en ökad mångfald av idéburna utförare och leverantörer inom offentligt finansierad verksamhet.”
(Länsöverenskommelse Västernorrland, 2013b s. 1)

Målet med processen var att skapa;

”en skriftlig överenskommelse med gemensamma principer och åtaganden för fortsatt samverkan mellan offentlig och idéburen sektor” (Länsöverenskommelse Västernorrland, 2013b s. 2).

Processledare

Till processen anställdes en processledare vars uppdrag har varit att ansvara för förberedelser och kallelser till styrgruppens möten, att kartlägga och hålla kontakt med intresserade organisationer och föreningar i Västernorrland och att tillsammans med styrgruppen arbeta med utformningen av olika former av kunskapsspridning som exempelvis möten och konferenser.

Att möta framtidens utmaningar

Flera bland de intervjuade betonade vikten av att utveckla samverkan mellan de offentliga aktörerna och de idéburna organisationerna. Det svenska samhället står inför många utmaningar med bl.a. ökad ohälsa och en åldrande befolkning. Detta samtidigt som de offentliga aktörerna ofta har en ansträngd ekonomi. För att klara av detta anges i intervjuerna att olika aktörer och organisationer behöver hjälpas åt. På så vis anses alla samhällets resurser nyttjas optimalt, särskilt om samhällets nät skulle brista.

Flera av de intervjuade menade att de idéburna organisationernas styrka är att de lättare kan nå fram till behövande, i synnerhet i vissa utsatta grupper med ibland dåliga erfarenheter av myndigheter. De idéburna organisationerna representerar ingen officiell makt vilket möjliggör möten under andra förutsättningar än med det offentliga. De personer som är aktiva i olika föreningar anges i intervjuerna drivna av djupt engagemang, något som skiljer från en offentligt anställd person. Det frivilliga engagemanget anges i intervjuerna kunna bidra till att skapa ett mervärde för samhällelig problemlösning som offentliga aktörer inte kan nå. Förutom verksamhetsbidrag till hantering av samhälleliga behov framfördes i intervjuerna även att ett plusvärde utgörs av den hälsoaspekt ett engagemang i en förening ger för dess medlemmar, dvs. att det finns ett värde i att få bidra med något, att vara aktiv och engagerad i en fråga. Detta argument får dock mer anses utgöra rekryteringsskäl till föreningsengagemang än att det substantiellt motiverar överenskommelser mellan offentlig och civilsamhällelig sektor.

Flera mål skapat oklarheter?

Styrgruppens målsättning med processen var att skapa en skriftlig överenskommelse mellan de idéburna organisationerna och Landstinget Västernorrland. Utgångspunkten för detta har varit den Nationella överenskommelsen där styrgruppen har diskuterat på vilket sätt dess principer ska definieras och tolkas i en länsöverenskommelse. Styrgruppens ambition kan beskrivas som att påbörja en process med syftet att skapa en övergripande struktur för samverkan mellan de idéburna organisationerna och Landstinget Västernorrland. Det anges i intervjuerna ha varit viktigt att arbeta med att skapa förutsättningar för samarbete på regional nivå i syfte att senare kunna arbeta vidare med överenskommelsen på verksamhetsnivå.

Redan tidigt i projektets process diskuterades bland deltagarna avsikten med en överenskommelse och vem som äger agendan. Diskussionerna handlade om möjligheterna att stärka samhällets arbete med välfärdsfrågor, stärka demokratin genom att mobilisera röstbärare, synliggöra de idéburnas betydelse idag, ta tillvara den idéburnas sektorns betydelse för regional utveckling samt möjliggöra idéburna organisationer som utförare av välfärdstjänster (socialt entreprenörskap).

Flera spår

Projektet har arbetat mot tre olika mål. Det första målet handlade om att *utveckla samverkan och partnerskap* mellan de idéburna och landstinget. De idéburna önskade att de båda parterna kunde mötas som jämbördiga parter i dialog med varandra. Det andra målet handlade om att *de idéburna ges möjlighet att vara bärare av demokratiska värderingar*, som röstbärare för svagare grupper i samhället och som opinionsbildare för samhällsförändring. Här var det, enligt intervjuaren, viktigt att verka för att hitta arbetsformer för organisationers medverkan i processer inför politiska beslut. Det tredje målet var att en överenskommelse kunde *skapa förutsättningar för en ökad mångfald av utförare av välfärdstjänster*, där den idéburna sektorn kunde ges en roll som aktör i genomförandet av välfärdspolitik. Det tredje målet har getts större utrymme i diskussioner och i styrgruppens arbete än de två första. Detta kan ha bidragit till oklarheter kring processens mål och vad egentligen LÖV syftade till. Detta måls generella karaktär kan också ha bidragit, menar vi, till svårigheter att konkret definiera vilka av landstingets verksamheter som de idéburna skulle kunna bidra med tjänster inom. Om fokus mer varit på vilket sätt dialog kunnat skapas, dvs. på vilket sätt röstbärrollen bör se ut, kanske representanter från såväl de idéburna organisationerna som politiker och tjänstemän från landstinget sett en annan nytta med en överenskommelse och därmed mer engagerat sig i frågan.

De olika mål som fanns för projektet återspeglades i intervjuerna på så sätt att intervjupersonerna hade olika syn på syftet och målet med LÖV. De som representerade idéburet företagande lyfte fram betydelsen av att skapa partnerskap för att komma runt krångliga upphandlingar där små föreningar inte uppfattades ha en chans. Samverkan (överenskommelser) skulle enligt dessa organisationer kunna användas till att landstinget, eller annan offentlig aktör, ger uppdrag till en organisation att utföra en viss tjänst. Detta givetvis mot ersättning. De representanter som fokuserade frivilligt arbete betonade mer betydelsen av att lyfta fram frivilligt arbete som en viktig resurs, i synnerhet då samhällets resurser minskar. De intervjuade betonade att de inte var intresserade av att ta över någon verksamhet för att bedriva den själv. Däremot sågs det som en möjlighet att arbeta med stöd av

föreningarna. De betonade även att det var viktigt att arbeta med olika former av brukarmedverkan. Det underströks att det är de som är i behov av tjänster och som använder dessa som bäst kan lämna önskemål/synpunkter om utformningen. De intervjuade menade att LÖV kunde fylla en viktig funktion i detta i form av en struktur för diskussioner kring verksamhetsutvecklingsfrågor och inför politiska beslut. En av de intervjuade menade att det var en viktig del för att undvika ”tjänstemannastyre”.

Tankesmedjor och deras relation till styrgruppen

Vid projektets styrgruppsmöte den 29 januari 2013 beslutades det att skapa arbetsgrupper. Styrgruppen beslutade sig för att arbeta utifrån ett tematiskt arbetssätt. Ett förslag var att bilda arbetsgrupper (tankesmedjor) inom fyra olika områden, *frivilligt arbete*, *stödstrukturer*, *idéburet företagande* och *kunskapsutveckling*. Förhållandevis tidigt i processen blev dock de fyra tankesmedjorna två; *frivilligt arbete* och *idéburet företagande*.

Folkhögskolorna och studieförbunden var tänkta att ingå i tankesmedjan kunskapsutveckling. Det förefaller dock som att gruppen aldrig kom igång riktigt. Tidigt i processen efterfrågades t.ex. de mer konkreta frågor att arbeta med. De organisationer som varit aktiva i tankesmedjan frivilligt arbete har varit Röda korset, Nykterhetsrörelsen, Hela Sverige ska leva, Härnösands folkhögskola och Miljöpartiet. De organisationer som varit aktiva i tankesmedjan idéburet företagande har varit Samhällsbyggarna, Ekotech, Companion, Vårsta Diakoni och Friskhuset.

I intervjuerna ger representanterna från tankesmedjorna en bild av att projektets mål var otydligt. De hade inte riktigt förstått vad projektet konkret skulle kunna innebära. De önskade att det hade funnits mer konkreta delar att utgå från i deras arbete. Projektet uppfattades som yvigt och svårt att greppa. Då det saknades konkreta exempel att utgå från var det svårt att få en uppfattning om målet med LÖV. En brist som uppmärksammades var att det saknades representanter från Landstinget Västernorrland i denna process. Detta medförde en undran om det enbart var de idéburna som skulle arbeta fram överenskommelsen. De representanter från tankesmedjorna som intervjuades betonade även vikten av att arbeta gentemot kommunerna på lokal nivå. De menade att det är kommunerna som till stor del verkar inom det sociala området. Det framgick tydligt att för de idéburna organisationerna är även kommunerna en viktig part att utveckla samverkan tillsammans med.

Representanter från tankesmedjorna gav även uttryck för att samarbetet mellan styrgrupp och tankesmedjor kunnat se annorlunda ut. De upplevde att de inte riktigt kände till styrgruppens arbete och att gemensamma träffar hade varit bra för att diskutera syfte och mål med överenskommelsen.

Ytterligare fråga som lyftes i intervjuerna var vem som ursprungligen initierade projektet. Vissa av de intervjuade upplevde att det startats utifrån ett 'uppifrånperspektiv', vilket försvårat lokal mobilisering för projektiden.

Att arbeta med förankring

Projektets styrgrupp har arbetat med en kommunikationsplan. Målet med denna kommunikationsplan var att;

- *Så många som möjligt ska ha kännedom om processen.*
- *Så många som möjligt ska känna lust att delta och bidra i processen.*

(Länsöverenskommelse Västernorrland, 2013a s. 1)

Kunskapsspridning

I syfte att väcka intresse och dels sprida information om den Nationella överenskommelsen, men även om överenskommelser i andra regioner och om den process som pågår i Västernorrland, har styrgruppen arrangerat en rad olika konferenser och möten. De har arrangerat två konferenser, *Framtidens civilsamhälle* den 23 maj år 2013 på Folkets park i Sundsvall och *Social upphandling* den 30 oktober år 2013 på Hotell Kramm i Kramfors. Styrgruppen har även anordnat fem sammankomster för intresserade, med olika teman. Dessa möten har genomförts enligt nedan.

Det första mötet hölls på Vårsta Diakoni i Härnösand den 6/12- 2011. Deltagande organisationer var ABF Västernorrland, Attention Sundsvall-Timrå, Brottsofferjouren Sundsvall, Brottsofferjouren Härnösand, DHR Västernorrland, HSO Västernorrland, Hälsosam – Y, Härnösands folkhögskola, Härnösands stift, IOGT-NTO Vårblomman, Landstinget Västernorrland, MHF Region XYZ, RSMH Sundsvall, Själevad Mo Björna kyrkliga samfällighet, Själevads församling, SKPF Västernorrland, Sköns församling, Stiftelsen Cesam, Studieförbundet BILDA/Mittsverige, Svenska kyrkan, Vårsta Diakoni, Västernorrlands idrottsförbund och Örnsköldsviks kommun.

Den 12/2 - 2013 hölls ytterligare ett dialogmöte på Vårsta diakoni. Tyvärr finns ingen tillgänglig dokumentation om vilka organisationer som deltog vid dessa möten. De två första mötena karaktäriseras av att haft en mer uppstartande karaktär.

Under 2014 samlade styrgruppen till tre dialogträffar, syftet med dessa var att diskutera principerna och dokumentets innehåll. De tre sista mötenas teman handlade om att definiera den Nationella överenskommelsens sex principer och på vilka sätt dessa kunde användas i LÖV. Till dessa möten har både representanter från Landstinget Västernorrland och representanter för olika idéburna organisationer bjudits in. Dessa möten hölls *den 26/3* där följande organisationer närvarande; Samhällsbyggarna, Friskhuset, Folkuniversitetet, Kommunförbundet Västernorrland, Vårsta Diakoni, Landstinget Västernorrland (Regional utveckling), Röda Korset, Härnösands Folkhögskola, Hela Sverige ska Leva Västernorrland, Örnsköldsviks kommun, Svenska kyrkan, Västernorrlands diabetesförening, MHF, NBV, ABF, HSO, Companion, Studieförbundet och Folkuniversitetet. De två på följande möten ägde rum *den 6/5 och den 27/5*. De organisationer som var representerade på dessa möten var Vårsta Diakoni, HSO, Röda Korset, Diabetesförbundets Länsförening i Västernorrlands Län, ABF Västernorrland, Friskhuset, Härnösands stift, Landstinget Västernorrland (hälso- och sjukvårdsnämnden), Landstinget Västernorrland (Regional utveckling) och Härnösands folkhögskola.

Representation

I styrgruppen har det funnits en representant från följande organisationer; Landstinget Västernorrland, Vårsta Diakoni, Handikappförbundens samarbetsorganisation (HSO), Härnösands stift, Bildningsförbundet, Örnsköldsviks kommun och Kommunförbundet Västernorrland. Styrgruppen har haft två tankesmedjor knuten till sitt arbete, där deras uppdrag har varit att diskutera och formulera tankar på sådant som bör finnas i överenskommelsen. Tankesmedjorna har fungerat som referensgrupper till styrgruppen. Som tidigare kommenterats har det funnits två aktiva tankesmedjor där den ena haft fokus på frivilligt arbete och den andra kring idéburet företagande (sociala kooperativ). Det som enligt intervjuerna upplevts som positivt i tankesmedjorna var att få möjlighet att träffa representanter från andra organisationer och få möjlighet att diskutera frågeställningarna. En positiv förväntan var att utveckla samverkan och samarbete mellan olika idéburna organisationer där flera upplevde det som positivt att få möjlighet att träffas tillsammans och diskutera dessa frågor utifrån respektive organisations perspektiv. Det upplevdes dock som svårt att få gruppkänsla i tankesmedjorna då det kunde komma nya personer till varje träff. Detta uppfattades skapa ett behov av att hela tiden ta omtag.

Svårigheter att engagera

Utvärderingens samlade bild är att det har varit svårt att engagera personer att delta i processen. Detta gäller såväl bland de idéburna organisationerna som hos tjänstemän och politiker från Landstinget Västernorrland. En av de intervjuade uttryckte att

”... man måste ständigt blåsa liv i glöden”

Processens mål har inte varit inriktat mot kommunerna i länet, men de har ändå bjudits in i syfte att väcka intresse. De intervjuade menade att det förmodligen är inom kommunerna som de flesta utförartjänster lämpliga för överenskommelser kan finnas. Det har dock varit svårt att involvera representanter från kommunerna i processen. Projektet har haft sitt fokus riktat gentemot Landstinget Västernorrland och några av de intervjuade reflekterade kring om det förmodligen varit en anledning till att kommunerna inte kände att detta arbete berörde dem. Däremot har Kommunförbundet Västernorrland haft en representant med i styrgruppen. Det är en intresseorganisation som bevakar och arbetar på kommunernas uppdrag. Kommunförbundet äger dock inte rätten att fatta bindande beslut för kommunernas räkning varför deras roll i processen handlat om att bevaka möjligt intresse för kommunerna.

En svårighet som representanter från olika organisationer påtalat i intervjuerna är att processer som bedrivs på regional nivå kan vara svåra att förankra på lokal nivå. Detta gäller inte bara för de offentliga organisationerna (med demokratisk valda parlamentariska organ på regional och lokal nivå och med olika definierade ansvarsområden reglerade i lag) utan även för de idéburna organisationerna. Ett citat från intervjuerna kan karaktärisera detta.

”Det problem vi har är att få detta att sippra ner till våra medlemmar – just nu är det bara vi i styrelsen som är medveten om detta arbete”.

Citatet är intressant på flera sätt. Dels visar det att förankringsarbetet är viktigt för dessa typer av projekt oavsett vilken organisation/institution man representerar, dels ställer det den grundläggande frågan om vilken betydelse gemensamma överenskommelser mellan det offentliga och de deltagande regionala civilsamhälleliga organisationerna egentligen har för den senare gruppen. Från utvärderarnas sida menar vi att denna fråga förstärks av det faktum att så få civilsamhälleliga organisation fortsatt varit delaktiga i processen efter det första upptaktsmötet. Om förankringen är svag i civilsamhällets organisationer, varför utgör då en överenskommelse ett viktigt/önskvärt arbetssätt för att hantera välfärdsfrågorna? Blir det då inte viktigt att det är det offentliga som skall garantera välfärdspolitiken

effektiva genomförande? Betydelsen av den breda förankringen och deltagandet från de civilsamhälleliga organisationerna blir en för denna typ av projekt viktig principiell fråga att reflektera över.

Å andra sidan kan även bredden i det offentliga representation och aktiva deltagande i processen vara av betydelse. Vid styrgruppsmötet i december månad 2013 påtalades det faktum att Landstinget Västernorrland hade i princip ingen representation i överenskommelseprocessen. Styrgruppen menade att detta kunde bli problematiskt för det framtida arbetet. Det fanns ett behov av att engagera såväl tjänstemän som politiker. Styrgruppen betonade betydelsen av bred politisk representation, gärna från flera olika nämnder inom landstinget. Under försommaren 2014 hade en referensgrupp bildats med politiker från landstingets olika nämnder. En reflektion, som framkommer i intervjuerna, var att det inte finns någon tradition i länet att använda andra aktörer än det offentliga i dessa frågor. Detta skulle kunna vara en möjlig förklaring till att engagemanget i Länsöverenskommelse Västernorrland inte föregicks utan politisk strid samt att det saknades ett bredare tjänstemannaengagemang i frågorna. En annan möjlig förklaring till detta kan dock vara en mellan olika partier skiftande politisk-ideologisk syn på vikten av starka offentliga organisationer. En reflektion som framkom i de senare intervjuerna var att beslutet om att bilda en referensgrupp med representanter från Landstinget Västernorrland borde fattats tidigare. Gruppen tillkom allt för sent för att hinna sätta sig in i frågorna.

Ekonomiska förutsättningar

Landstinget Västernorrland har via avdelningen Regional utveckling bidragit ekonomisk med sammanlagt 865 000 kr under de tre år som projektet pågått (Landstinget Västernorrland, Dnr.12RN1, §100). Pengarna har administrerats av Vårsta Diakoni för att möjliggöra en gemensam process fram till och med år 2014. Det ekonomiska stödet avsågs användas till att anställa en processledare och få till stånd kunskapsspridning och kunskapsåterföring av olika slag, vilket också skett.

Det ekonomiska stöd som beviljats har använts till att anställa en samordnare som arbetat 25 procent i projektet. Pengarna har även använts till att anordna konferenser och dialogmöten. Till dessa har flera olika föreläsare bjudits in. Dessutom har en person arvoderats som skrivare för att skriva underlaget till själva överenskommelsen och medel har även avsatts för utvärdering av projektet. I övrigt har allt annat arbete som lags ner i projektet skett på ideell basis. I intervjuerna framkommer viss kritik mot detta då många påtalar att de fått bekosta bl.a. resor till och från möten ur egen ficka. Flertalet bland de intervjuade menade att

kringkostnadsersättningar borde tagits med i den ekonomiska kalkylen. Många menade även att samordnaren eventuellt borde haft högre tjänstgöringsgrad än 25 procent då det tar tid att organisera, samordna, planera och hålla kontakt med olika personer inom ett projekt.

Framtiden

Förhoppningar och utmaningar för framtiden

Vid intervjuerna ställdes frågan om visioner om och förväntningar på LÖV. En förhoppning som framträder i intervjuerna handlade om att skapa en gemensam värdegrund att bygga samverkan kring mellan offentliga organisationer och de idéburna organisationerna. De menade att i denna samverkan är det viktigt att organisationerna har förtroende för varandra.

”Samverkan består i att lita på varandra och nyttja varandras styrkor.”

”... att skapa ett dokument som de ansluter sig till – att det finns en ram för samverkan som man kan lita på.”

En utgångspunkt, enligt intervjuerna, var en tro på människors vilja och drivkraft i att engagera sig i olika frågor och att många människor vill arbeta ideellt. Människors engagemang kan bidra till att skapa ett mervärde för de medborgare som kommer i kontakt med en verksamhet som drivs av en idéburen organisation. Flera bland de intervjuade pekade på betydelsen av att sprida kunskap om vad idéburna organisationer bidrar med idag. De upplevde att det fanns en osäkerhet om vilken kompetens som finns.

Ytterligare en förhoppning var att en länsöverenskommelse skulle kunna användas på det lokala planet, i kommunerna.

”Ett mål är alltså att öka insikten! Att ge redskap till detta på ett regionalt plan, att möjliggöra för lokala överenskommelser.”

De intervjuade såg flera utmaningar framför sig. En stor utmaning handlade om att väcka intresse hos representanter i landstinget och en ännu större utmaning handlade om att väcka kommunernas intresse då kommunerna sågs som en viktig part för framtiden. Ytterligare en utmaning som styrgruppen såg framför sig handlade om att få så många idéburna- och brukarorganisationer som möjligt med i processen. I intervjuerna återfanns en oro för att det dokument som skrivs, enbart blir ett papper utan konsekvens.

”... det är stor risk att denna överenskommelse blir en pappersprodukt som ligger som hyllvärmare.”

Av detta skäl menade man att det var viktigt att arbetet med processen går vidare även efter undertecknandet. Det egentliga arbetet ansågs börja då. Flera av de intervjuade menade att det då var viktigt att hitta något konkret att arbeta vidare med. Det angavs även som viktigt att det finns någon som kan samordna och ansvara för arbetets fortskridande.

Länsöverenskommelsen skapade osäkerhet hos landstinget

I november månad 2014 behandlade styrgruppen i projektet ett förslag till text gällande länsöverenskommelse. Detta förslag antogs inte pga. att kritiska röster framkom om formuleringar gällande det ansvar som kunde läggas på Landstinget Västernorrland som på de undertecknande idéburna organisationerna. Farhågor lyftes om att de idéburna organisationernas självständighet begränsades. Ytterligare synpunkter som framkom var att texten inte processats tillräckligt bland deltagande organisationer. Slutligen lyftes på styrgruppsmötet synpunkter om att texten hade för lite fokus på de idéburna organisationernas röstbärrroll samt de demokratiska värdena med ett samarbete mellan det offentliga och civilsamhället och för mycket fokus på upphandling av tjänster. Inom Landstinget Västernorrland fanns också osäkerhet om vad LÖV skulle kosta och vad det skulle innebära för landstinget som organisation.

Den fortsatta processen

Efter att det första förslaget till LÖV förkastats riskerade processen att stanna av. Men på initiativ av några medlemmar ur den föregående styrgruppen har arbetet med LÖV fortsatt. Under våren 2015 har dessa arbetat med att ge information till politiker och tjänstemän i landstinget. I de uppföljande intervjuer som genomförts med dessa personer, dvs. under våren 2015, kommenterades det att projektet borde ha arbetat mer med förankring bland företrädare för landstinget. Gruppen har också fortsatt ett arbete med att ge information om överenskommelser i andra regioner och län och diskuterat det dokument som inte antogs. De intervjuade hade uppfattningen att landstinget önskade mer information om innebörden av ett undertecknande och vilka olika konsekvenser ett undertecknande får.

De som i uppföljningsintervjuerna beskrivs som positivt är att flera av de idéburna organisationer som deltog i processen har fortsatt att träffas. De har tillsammans bildat en arbetsgrupp med representanter från Vårsta Diakoni, Röda korset, Pingstkyrkan, Hela Sverige ska leva och Friskhuset. Arbetsgruppen har utformat tre uppdrag;

- Följa processen om länsöverenskommelsen i Landstinget Västernorrland.
- Arrangera en träff där man ska diskutera innebörden av en Länsöverenskommelse.
- Utarbeta en utbildningsdag hösten 2015, förslagsvis på temat Kvalitetsledningssystem.

En positiv reflektion som framkommit i intervjuerna är att arbetet med LÖV medfört att de idéburna fått en arena att samlas på för att föra gemensamma diskussioner kring olika teman. Ett uppskattat plusvärde som uppkommit som konsekvens av, men inte uppställt som explicit mål i, projektet gällande skapandet av en länsgemensam överenskommelse.

För framtiden anges det från de berörda idéburna organisationerna att det är viktigt att fortsätta informera och väcka intresse för LÖV hos såväl civilsamhälleliga organisationer som hos landstinget. Det anges som viktigt att hålla dialogen mellan de idéburna och Landstinget Västernorrland vid liv för att det ska bli möjligt att implementera LÖV och arbeta med den i konkret verksamhet.

De som intervjuats menade att det borde skapas en ”ny styrgrupp” med företrädare för såväl de idéburna organisationerna som för Landstinget Västernorrland kring projektidén. Det lyfter även fram behov av att se över hur olika föreningsbidrag betalas ut i syfte att få en täckande helhetsbild. Enligt de intervjuade kan detta ge underlag till ett förslag om hur Landstinget Västernorrland kan organisera föreningsbidraget. Ytterligare delar som lyftes i uppföljningsintervjuerna handlade om sociala företag. Det sågs som betydelsefullt att landstinget bidrar till regional utveckling genom att via sociala företag stödja integrering i arbetslivet av personer som står en bit från den reguljära arbetsmarknaden.

Samtidigt som det finns förhoppningar i den kvarvarande gruppen om att länsöverenskommelsen kan vara ett instrument för integrering mellan det offentliga och det civilsamhälleliga finns även en insikt om att utmaningarna är många.

”Vi gör alla pionjärsteg på alla sätt, även de idéburna”

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Den text som presenterats under rubriken Resultat är dels en beskrivning av intervjuresultat, dels en analytiskt deskriptiv presentation. Vi har i utvärderingen bland annat påpekat att projekt LÖV lidit av att målen med projektet uppfattats oklara av de deltagande organisationerna. Vi har också som utvärderare pekat på att ett större fokus kom att i projektet läggas på upphandlingsfrågor än de civilsamhälleliga organisationernas roll som röstbärare, dvs. de demokratiska perspektiven med samarbetet offentligt-civilsamhälleligt. I den Nationella överenskommelsen mellan regeringen och de civilsamhälleliga organisationerna är prioriteringarna det omvända. Det viktigaste målet med den Nationella överenskommelsen anges till att stärka de idéburna organisationernas självständiga och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare. Därutöver anges också att utveckla en större mångfald av utförare och leverantörer av hälso- och sjukvård samt omsorg.

Frågan är då om den kritiska reflektion vi gör ovan är unik för just projektgenomförande av LÖV i Västernorrland. Det nationella projektet om gemensamma överenskommelser har utvärderats och tre olika rapporter skrivits. Dessa rapporter ger oss en möjlighet att jämföra slutsatser från LÖV Västernorrland med Sverige i övrigt.

Även i de nationella utvärderingarna påpekas huvudsyftet att stärka de civilsamhälleligas opinionsbildande funktion, och att därtill öka mångfalden av utförare.

”Huvudmålet med Överenskommelsen är att stärka de idéburna organisationernas självständighet och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare och samtidigt stödja framväxten av en betydligt större mångfald av utförare och leverantörer inom omsorgen, hälso- och sjukvården.” (Gavelin, 2011s. 5)

”Sammanfattningsvis ger respondenterna en bild av att mångfaldsfrågorna är de som får störst plats i Överenskommelsen och att också det är inom detta område som det finns störst möjligheter till ekonomiska resurser för organisationerna. Samtidigt pekar resultaten när det gäller genomslaget på att det är främst i relation till demokratiområdet som aktiviteter har bedrivits och konkreta förändringar har skett. Principen om dialog lyftes fram av fler som viktig, än principen om mångfald.”
(Nordfeldt, 2012 s. 77)

De nationella utvärderingarna konstaterar i likhet med vår utvärdering problem med målfokus. *”En lärdom från fallstudierna är därmed att överenskommelsearbetet underlättas om det finns en genomtänkt idé om vad det skall leda till.”* (Gavelin, 2011 s. 69). Detta leder oss till slutsatsen att hela det nationella projektet haft problem att operationalisera visionen. Måhända kan förklaringen till detta vara en brist på initialt tydligt definierade verksamhetsområden där överenskommelserna skulle implementeras, dvs. ett avgränsat verksamhetsfält definierad genom dess lämplighet för samarbeten. Den nationella utvärderingen skriver

”.....en överenskommelse som skapats utan en plan för hur den ska användas, som är skriven på en mycket övergripande nivå och som inte innehåller några avgörande åtaganden är svår att sprida och riskerar att mötas av lågt intresse och dålig kännedom utanför den drivande gruppen.” (Gavelin, 2011 s. 69).

Frågan är om inte LÖV Västernorrland har haft sin viktigaste roll i ett helt annat betydelsefullt syfte, som inte ingår i de sex principer som lanserades i den Nationella överenskommelsen och som var projektets syften. I uppföljningsintervjuerna anges att de deltagande idéburna organisationerna anser att LÖV skapat en arena för samarbete och diskussion mellan civilsamhälleliga organisationer. Projektet har således inte medfört konkreta förslag på överenskommelser kring hantering av samhällliga behov, men nått ett plusvärde i form av a) bidrag till den hälsoaspekt ett engagemang i en förening ger för dess medlemmar och b) en arena för samarbete mellan civilsamhälleliga organisationer i Västernorrland.

Under avsnittet resultat redovisade vi att flera av de intervjuade menade att de idéburna organisationernas styrka är att de lättare kan nå fram till behövande, i synnerhet i vissa utsatta grupper med ibland dåliga erfarenheter av myndigheter. De idéburna organisationerna representerar ingen officiell makt vilket möjliggör möten under andra förutsättningar än med det offentliga. Argumentationen kan vara plausibel och leder oss till reflektionen/frågan om formella överenskommelser mellan det offentliga och det civilsamhälleliga i form av upphandlingar av tjänster då är det mest eftersträvarvärd. Riskerar inte just de formella kopplingarna, det överförda verksamhetsansvaret, att motverka just denna de civilsamhälleliga organisationernas angivna styrka? Den Nationella överenskommelsens första (av sex) princip handlar också om självständighet och oberoende. Enligt denna princip skall de idéburna organisationerna vara självständiga, agera utifrån sin värdegrund och ha en kritiskt granskande roll och fungera som röstbärare och opinionsbildare. Detta även i samverkan med andra samhällsaktörer.

En annan slutsats som berörts under resultatavsnittet är att projektets arbetsorganisation delvis varit oklar, t.ex. har de medverkande i de 'tankesmedjor' som funnits i projektet inte varit klara över sin roll samt även saknat kontakt med styrgruppen. Dessa intervjusvar kan även diskuteras i ljuset av projektets interna förankringsarbete.

Ett tredje viktigt område som kommenterats i tidigare text, och av betydelse för projektets resultat, är valet av den regionala nivån för avtal/överenskommelse och frågan om förankring i organisationerna. I intervjuerna påtalades att processer som bedrivs på regional nivå kan vara svåra att förankra på lokal nivå. Detta inte bara för de offentliga organisationerna (med demokratisk valda parlamentariska organ på regional och lokal nivå och med olika definierade ansvarsområden reglerade i lag), utan även för politiska partier med olika värderingsbaser för sitt arbete och de idéburna organisationerna. Detta visar att förankringsarbetet är viktigt för dessa typer av projekt oavsett vilken organisation/institution man representerar. Detta förstärks av det faktum att relativt få civilsamhälleliga organisationer varit fortsatt delaktiga i processen efter det första upptaksmötet och att Landstinget Västernorrlands tjänstemän och politiker av styrgruppen uppfattats saknas i för stor utsträckning i projektet. Vidare finns skäl, menar vi, att med tanke på det fokuserade politikområdet (hälso- och sjukvård samt omsorg) ställa frågan om varför inte såväl Landstinget Västernorrland som länets samtliga kommuner redan inledningsvis bjöds in som samtals- och avtalspartners. Mycket av socialt omsorgsarbete återfinns även i kommunerna.

Den nationella utvärderingen av Gemensamma Överenskommelser pekar även den på problem med förankringsprocessen, så Västernorrland är inte unik på detta område.

”En vidare utmaning i Överenskommelsens genomförande är förankringen bland tjänstemän i den offentliga sektorn: på nationell nivå och i skapandet av lokala och regionala överenskommelser. Här kan man dra lärdom från andra länder där man har erfarit att sådana processer tar tid och kräver såväl tålamod och strategiskt ledarskap som förståelse för varje berörd organisations arbetskultur och drivkrafter.” (Gavelin, 2010 s. 73).

De nationella principer för gemensamma överenskommelser som presenterades inledningsvis i denna rapport, och som även utgjort styrande principer för LÖV Västernorrland, kan sammanfattas i det följande:

1. Principen om självständighet och oberoende
2. Principen om dialog
3. Principen om kvalitet
4. Principen om långsiktighet
5. Principen om öppenhet och insyn
6. Principen om mångfald

I föregående text (resultat och diskussion) har principerna ett till sex direkt eller indirekt kommenterats i förhållande till projekt LÖV Västernorrland. Detta även om det skett i något olika omfattning. Principen om självständighet och oberoende anges i den nationella överenskommelsen som en viktig utgångspunkt för arbetet. Principerna om dialog, kvalitet samt öppenhet och insyn ser vi som nödvändiga förutsättning. Vad gäller principen om kvalitet har vi uppfattat att alla aktörer i projekt LÖV Västernorrland varit eniga om denna punkt och att den även utgjort en drivkraft för arbetet, dvs. att ett LÖV Västernorrland kunde ha varit ett bidrag till att uppnå denna ambition. Principen om långsiktighet kan ses som ett viktigt strategiskt val för att värdera innehåll och möjligt genomförande av eventuella överenskommelser. Principen om mångfald utgör även det en strategiskt val utgående från perspektiv på civilsamhällets organisationer samt vad civilsamhället kan och vill medverka i.

Vi kan, vad avser LÖV Västernorrland, kommentera projektgenomförande i samma anda som de nationella utvärderingarna gör av Gemensamma Överenskommelser. De skriver;

”Kan man då utifrån ett implementeringsteoretiskt perspektiv, betrakta genomslaget som framgångsrikt eller misslyckat? Det enkla men kanske inte helt tillfredställande svaret är – det beror på. Överenskommelsen kan betraktas som en avsiktsförklaring med tydliga ambitioner men det är inte ett styrdokument med några bindande åtaganden, och redan i detta finns en begränsning för vilket genomslag som går att förvänta.” (Nordfeldt, 2012 s. 74).

Arbetet med LÖV Västernorrland kan även det förstås som en avsiktsförklaring med tydliga ambitioner. Projektarbetet resulterade dock inte i ett styrdokument med en uppsättning konkreta bindande åtaganden för olika organisationer och parter. Därtill led projektet av brist på gemensam uppfattning om dess syfte och mål samt brister i det initiala förankringsarbetet vilket ledde till att antalet aktiva deltagare blev få.

En start är dock gjord och liksom det utarbetade förslaget till överenskommelse skriver så kan möjligen Länsöverenskommelsen Västernorrland ses som ”ett levande dokument och en levande process där parternas egna och gemensamma åtaganden och åtgärder utgör grund för utvecklingen av dokumentets innehåll och inriktningar.”
(Länsöverenskommelse Västernorrland, 2014 s. 8)

REFERENSER

- Annell, E., & Nygårds, P. (1999). *Statens åtgärder för fler och växande företag*. [Stockholm]: [Näringsdep., Regeringskansliet].
- Gavelin, K. (2010). *Uppföljning av överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting. Delrapport 1*. Stockholm: Överenskommelsen.
- Gavelin, K. (2011). *Samverkan och påverkan : en studie av överenskommelser mellan två kommuner och idéburna organisationer : del två i uppföljningen av Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting, juni 2011*. Stockholm: Överenskommelsen.
- Landstinget Västernorrland, Dnr.12RN1, §100
- Länsöverenskommelse Västernorrland. Om projektet. Retrieved 6 juli, 2015, from <https://overenskommelsen.wordpress.com/about/>
- Länsöverenskommelse Västernorrland. (2013a). *Kommunikationsplan*.
- Länsöverenskommelse Västernorrland L. (2013b). Projektplan för Länsöverenskommelsen Västernorrland - LÖV. Retrieved 7 juli, 2015, from <https://overenskommelsen.wordpress.com/dokument/>
- Länsöverenskommelse Västernorrland. (2014). Länsöverenskommelsen Västernorrland. En överenskommelse om samverkan mellan landstinget och den idéburna sektorn i Västernorrland. Härnösand.
- Nordfeldt, M. (2012). *Förväntningar och spridning : en sammanfattande studie av den nationella överenskommelsens tre första år : del tre i uppföljningen av Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting*. Stockholm: Överenskommelsen.
- Putnam, R. D., & Eklöf, M. (2006). *Den ensamme bowlaren : den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse* (2. uppl. ed.). Stockholm: SNS förlag.
- Regeringen. (2009) En politik för det civila samhället. *Regeringens proposition 2009/10:55* (pp. 213 s.). Stockholm: Regeringen.
- Rothstein, B. (2003). *Sociala fällor och tillitens problem* (1. uppl. ed.). Stockholm: SNS förl.
- SOU 2007:66 *Rörelser i tiden* : slutbetänkande. Utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden. Statens offentliga utredningar, (pp. 247 s.). Stockholm: Fritze.
- Ungdomsstyrelsen. (2013). *Dialog, självständighet och långsiktiga förutsättningar : en uppföljning med ideella föreningar i fokus : civila samhällets villkor 2012*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Överenskommelsen. (2014a). Bakgrund. Retrieved 27 april, 2015, from <http://overenskommelsen.se/om-overenskommelsen/var-struktur/bakgrund-3/>
- Överenskommelsen. (2014b). Om överenskommelsen. Retrieved 6 juli, 2015, from <http://overenskommelsen.se/om-overenskommelsen/>

Länsöverenskommelsen Västernorrland

**- överenskommelse om samverkan mellan
landstinget och den idéburna sektorn i
Västernorrland**



Innehåll

Innehåll.....	0
1. Inledning.....	2
2. Syfte.....	2
3. Vision.....	2
4. Principer och nivåer för samverkan.....	2
5. Länsöverenskommelsens mål.....	3
5.1 Vilka är parterna som undertecknar överenskommelsen?.....	3
6. Principer och åtaganden.....	4
6.1. Principen om självständighet och oberoende.....	4
6.2. Principen om dialog.....	4
6.3. Principen om kvalitet.....	5
6.4. Principen om långsiktighet.....	6
6.5. Principen om öppenhet och insyn.....	6
6.6. Principen om mångfald.....	7
7. Det fortsatta arbetet.....	8
7.1 Samverkansgruppens uppdrag och ansvar.....	8
7.2 Processtöd och förankring.....	8

Bilaga 1 Bakgrund till Länsöverenskommelsen Västernorrland

Bilaga 2 Definitioner

1. Inledning

Under 2011 inledde Landstinget Västernorrland ett projekt tillsammans med representanter för den idéburna sektorn i länet med målet att skapa en regional överenskommelse mellan landstinget och idéburna organisationer. Processen med en Länsöverenskommelse i Västernorrland utgår från intentionerna i nationella Överenskommelsen (2008) och andra dokument på nationell nivå som de senaste åren synliggjort de idéburna organisationernas självständiga och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare men även deras roll som utförare av samhällsservice.

Överenskommelsearbetet ska fortsätta även under planperioden 2015–2017 enligt gällande landstingsplan. Parterna ansvarar gemensamt för att processen med överenskommelsen drivs vidare.

2. Syfte

Syftet med Länsöverenskommelsen Västernorrland är att stärka samspelet mellan den idéburna sektorn och det offentliga, stärka demokratin och utgöra en del av en hållbar samhällsutveckling.

Den syftar vidare till att långsiktigt bredda och fördjupa förutsättningar för regional samverkan mellan landstinget och den idéburna sektorn för ökat samhällsengagemang, delaktighet och mångfald.

3. Vision

Utifrån den övergripande visionen *Liv och hälsa* markerar landstinget bland annat att samtliga regionala verksamheter har stor betydelse för människors livskvalitet och hälsa liksom för länets attraktivitet och utveckling. För att främja folkhälsan i länet krävs att landstinget samverkar med länets kommuner, myndigheter och det civila samhället. Inte minst betydelsefullt är de många ideella insatser som görs inom området.

Landstingsplanen konstaterar vidare att de idéburna organisationerna är av stor betydelse för länets utveckling och för att hitta lösningar på komplexa behov och utmaningar i invånarnas vardag. Kunskapen om idéburna organisationers kompetens behöver fördjupas och spridas och dialog och samverkan med det offentliga utvecklas.

4. Principer och nivåer för samverkan

Länsöverenskommelsen Västernorrland utgår från de sex principer eller förhållningssätt som lades fast i den nationella överenskommelsen:

1. Principen om självständighet och oberoende
2. Principen om dialog
3. Principen om kvalitet
4. Principen om långsiktighet
5. Principen om öppenhet och insyn
6. Principen om mångfald

I Länsöverenskommelsen beskrivs åtgärder och ansvarsfördelning mellan parterna. Det finns fyra nivåer för medverkan som var och en betecknar olika grad av delaktighet.

3 | S i d a

1. Information

Innebär i regel en enkelriktad information från myndigheten/det offentliga.

2. Samråd

Initiativ tas i detta fall från landstinget som efterfrågar inspel från organisationer i särskilda politiska frågor.

3. Dialog

Dialogen kan vara bred återkommande dialog som bygger på gemensamma intressen eller en samverkande dialog som konkret syftar till att utveckla ett politikområde eller lösa ett gemensamt problem. Initiativ till dialog kan tas av båda parter

4. Partnerskap

Förutsätter ett delat ansvar i varje steg i den politiska beslutsprocessen. Exempel på partnerskap: delegering av uppgift/-er av landstinget till idéburen organisation.

Ovanstående fyra nivåer utgår från *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen* som antogs av INGO-konferensen vid dess möte den 1 oktober 2009. Den har som grundläggande syfte att bidra till att skapa en bra miljö för idéburna organisationer i Europa när det gäller deltagande i politiska beslutsprocesser. Detta görs genom att på europeisk nivå definiera ett antal principer, riktlinjer, verktyg och mekanismer för samråd. Nivåerna i beslutsprocessen är inte en process i sig vilket innebär att man inte nödvändigtvis bör eftersträva ett partnerskap i alla lägen. De olika nivåerna ska ses som ett stöd vid val av strategier och aktiviteter för att nå uppsatta mål.

5. Länsöverenskommelsens mål

Länsöverenskommelsens mål är

- att åstadkomma en ömsesidighet i dialogen mellan de idéburna organisationerna och landstinget samt hitta former för medverkan i processer inför politiska beslut att synliggöra de idéburna organisationerna deras viktiga roll som bärare av demokratiska värderingar, som röstbärare och opinionsbildare för samhällsförändring
- att bidra till en ökad mångfald av utförare och nya sätt att arbeta genom att öppna nya möjligheter för den idéburna sektorn att ta på sig rollen som aktör inom välfärdsutvecklingen
- att bredda Landstinget Västernorrlands politiska uppdrag

5.1 Vilka är parterna som undertecknar överenskommelsen?

Överenskommelsen är resultatet av ett samarbete mellan Landstinget Västernorrland och organisationer inom social ekonomi och idéburna organisationer som är verksamma i Västernorrland.

De organisationer inom den idéburna sektorn som vill ingå i överenskommelsen, genom att underteckna densamma, åtar sig att arbeta för samhällliga ändamål, bygga på demokratiska värderingar och vara organisatoriskt fristående från offentlig sektor och i huvudsak bedrivs i föreningsform, kooperativ, sociala företag, stiftelser eller liknande organisationsformer.

Det är varje enskild organisations beslut och överväganden som avgör ifall den vill stödja och underteckna överenskommelsen. Organisationen bör antingen vara regional eller landskapsbaserad inom länet eller ha en specifik ställning alternativt ett särskilt åtagande gentemot landstinget.

Länsöverenskommelsen Västernorrland berör samtliga verksamhetsområden inom Landstinget Västernorrland. Landstingets engagemang i överenskommelsen fastställs och undertecknas av landstingsfullmäktige.

6. Principer och åtaganden

Principerna i Länsöverenskommelsen Västernorrland utgår från den nationella överenskommelsens sex principer (kursiverade). Till varje princip finns en rad åtaganden, vissa specifika och andra gemensamma för parterna.

6.1. Principen om självständighet och oberoende

- *Idéburna organisationer och verksamheter formulerar sitt uppdrag i samhället utifrån sin värdegrund och är självständiga som röstbärare också i sin samverkan med andra aktörer.*
- *De idéburna organisationerna kan ha en kritiskt granskande roll som röstbärare och opinionsbildare. De ska kunna ha den rollen utan att riskera samverkan eller sitt ekonomiska stöd i förhållande till det offentliga.*

För oss i Västernorrland innebär principen att de idéburna organisationerna ska kunna bidra med sin kompetens och professionalitet. Det handlar om att ge förutsättningar för dialog, delaktighet och ett situationsanpassat arbetssätt.

Åtaganden

- Den idéburna sektorn bör respekteras som en dialogpart vars åsikter och insikter tas tillvara.
- Översyn av landstingets policys, regelverk och riktlinjer görs i förekommande fall för att möjliggöra ett meningsfullt samspel mellan den idéburna sektorn och landstingets verksamheter.
- Den idéburna sektorn ges möjlighet till delaktighet på ett tidigt stadium i olika processer, t.ex. utrednings- och planeringsarbete.

Ansvarsfördelning

- Landstinget ansvarar för att inom sina verksamheter arbeta för att synliggöra den idéburna sektorns självständighet.
- De idéburna organisationerna bidrar med sin kompetens och professionalitet och ansvarar för sin självständiga roll som röstbärare och opinionsbildare.

6.2. Principen om dialog

- *Alla människor är beroende av offentliga beslut och insatser. Ur ett rättighetsperspektiv är det viktigt att de som berörs av offentliga beslut själva eller genom sina intresseorganisationer kan hävda sina rättigheter samt intressen, t.ex. krav på tillgänglighet, som bidrar till ett samhälle där alla är delaktiga.*
- *De idéburna organisationerna bidrar till att öka det demokratiska deltagandet och det folkliga inflytandet. Relationen mellan regeringen och de idéburna organisationerna ska präglas av ansvar och ömsesidighet, utgå från bådats förutsättningar och tillvarata bådats perspektiv och kompetens. För att ge bra förutsättningar för detta stöd till demokratin, bör formerna vara öppna, återkommande och präglas av ett inkluderande förhållnings- och arbetssätt.*

- *Dialog mellan regeringen och de idéburna organisationerna syftar till att bredda och fördjupa beslutsunderlag och till att skapa förståelse och förtroende för varandra.*
- *Dialogen som form och relationen mellan parterna behöver anpassas till de lokala och regionala förutsättningar som råder. Principerna i denna nationella överenskommelse är en viktig utgångspunkt för relationerna på samtliga nivåer.*

För oss i Västernorrland handlar dialogen om ömsesidig respekt mellan parterna både på individ- och organisationsnivå. Det skapar delaktighet och förståelse för allas olika ansvarsområden och verksamheter och ger förutsättningar för en vidareutveckling av processen, vilket i sin tur ger möjligheter till medskapande och en hållbar utveckling.

Åtaganden

- Öka kunskapen om varandras verksamheter genom återkommande möten och genom att förstärka samspel och dialog i befintliga och nya strukturer.

Ansvarsfördelning

- Landstinget ansvarar för att inom dess verksamheter upprätta en systematik kring hur möte och dialog skall se ut med den idéburna sektorn.
- De idéburna organisationerna verkar för att fler från den idéburna sektorn involveras i olika samverkans- och partnerskapssammanhang.

6.3. Principen om kvalitet

- *Verksamheter inom det sociala området bedrivs både av den offentliga sektorn, privata företag och av de idéburna organisationerna med den särskilda närhet, kunskap och kvalitet som dessa ger.*
- *I idéburen verksamhet erbjuds människor stöd och insatser som ska kännetecknas av hög kvalitet och tillgänglighet. Dessa verksamheters kvalitet ska följas upp och utvärderas för att kunna synliggöras, utvecklas och jämföras med andra aktörer.*
- *Den idéburna organisationen definierar kvaliteten i sin egen verksamhet. Ofta sker detta med utgångspunkt i brukarens egen definition av kvalitet. De idéburna organisationernas särskilda kvalitet bör beaktas i utvecklandet av metoder för att mäta och fördjupa kvalitet.*
- *När den idéburna organisationen utför tillståndspliktig verksamhet eller verksamhet på uppdrag av det offentliga, ska organisationen följa de krav på kvalitet som anges i lagstiftning och som ställs av beställaren. Verksamhet som utförs på uppdrag av det offentliga ska, utöver att möta sådana kvalitetskrav som omfattar alla utförare, kunna redovisa den särart och kvalitet man därutöver arbetar med.*

För arbetet i Västernorrland innebär kvalitetsprincipen att säkerställa en hållbar kvalitetsnivå utifrån den idéburna sektorns egna krav, samhällets/landstingets krav på utförande och medborgarnas/mottagarnas upplevelse av servicekvalitet.

Åtaganden

- Parterna skall tillsammans inom överenskommelsens ram bedriva ett långsiktigt arbete i syfte att öka kvaliteten för individ och samhälle.
- Landstingets regelverk för ekonomiskt stöd skall vara lättbegripligt och lätthanterligt och vid översyn och revidering görs den idéburna sektorn delaktig.

Ansvarsfördelning

- Varje nämnd/förvaltning inom landstinget ansvarar för hur kvalitet i verksamheter kan utvecklas tillsammans med den idéburna sektorn.

6.4. Principen om långsiktighet

- *En bred politisk förankring är viktig när det gäller överenskommelser som berör förutsägbarhet och andra grundläggande villkor för de idéburna organisationernas långsiktiga planering och arbete. Detta för att de idéburna organisationernas existens, samhällsroll och utveckling är en angelägenhet för hela samhället.*
- *Idéburna organisationer bör ges sådana förutsättningar som möjliggör planering med långsiktighet och hållbar utveckling som grund.*

För Västernorrlands del handlar det om att åstadkomma hållbarhet som i sin tur leder till långsiktighet. Hållbarhet handlar om kvalitet, bärkraft, ekonomi och utveckling. En långsiktig verksamhet är resultatinriktad, förtroendeingivande, enkel och sund.

Åtaganden

- Ge möjlighet för organisationerna inom den idéburna sektorn att i relation till Landstinget kunna verka långsiktigt

Ansvarsfördelning

- Landstinget ansvarar för att möjliggöra att nya och/eller långsiktiga former av partnerskap kan ingås
- De idéburna organisationerna ska verka för ökade förutsättningar att kunna bli utförare inom något eller några av landstingets verksamhetsområden

6.5. Principen om öppenhet och insyn

- *Det ömsesidiga förtroendet mellan den offentliga och den ideella sektorn bygger på viljan till öppenhet.*
- *För att så många som möjligt ska kunna engagera sig i befintlig eller nyttillkommen verksamhet, och för att förtroendet för denna ska vara så stort som möjligt, krävs tillgänglig information och öppenhet i såväl offentlig som ideell sektor.*

Principen om öppenhet och insyn ska tillämpas så att den idéburna organisationens uppdrag kan fullföljas och inte heller medför skada för brukare, frivilliga, anställda, tredje parter eller organisationernas inre demokrati.

För Västernorrlands del handlar principen om växelverkan mellan förtroende och tillgänglighet/öppenhet. Förtroende är något som måste byggas upp och kontinuerligt vårdas. Parterna som ingår i överenskommelsen måste var och en ta ansvar för att skapa öppenhet och möjliggöra insyn. Tillsammans

upprätthålls principen om öppenhet och insyn gentemot allmänheten.

Åtaganden

- Genom dialog, kommunikation och delaktighet uppnå öppenhet och insyn.
- Hitta formerna för ett gemensamt språkbruk.

Ansvarsfördelning

- Den idéburna sektorn ansvarar för bildandet av en regional plattform för den idéburna sektorn i länet.
- Landstinget Västernorrland stöder den idéburna sektorns organisering i Västernorrland.

6.6. Principen om mångfald

- *I en demokrati har individen rätt att kunna påverka sin vardag. Ett växande utbud av aktörer presenterar olika lösningar för att bryta ett socialt utanförskap – sitt eget eller någon annans. Där många idéburna verksamheter får växa, skapas utrymme för innovation.*
- *Begreppet mångfald betyder i detta sammanhang att samhället välkomnar idéburna organisationer och utförare inom det sociala området med olika värdemässiga eller metodologiska utgångspunkter. Olikheten är att betrakta som en tillgång i sig hos den mångfald av idéburna organisationer som bygger på demokratiska värden.*
- *Så väl regionalt som lokalt förändras behoven i ett samhälle under utveckling. Därför har både den offentliga och den ideella sektorn ett ansvar för att underlätta framväxten av nya organisationer och utförare samt olika former för samverkan och avtal.*

För oss i Västernorrland betyder det att vi utgår från idén om att en mångfald av idéburna organisationer är en resurs och att öppenhet för olikheter ligger inom ramen för en demokratisk värdegrund. Politiken har ett ansvar för att skapa förutsättningar för mångfald där det civila samhället ses som resurs både i planering och som utförare. Mångfald är en förutsättning för samhällsutveckling där alla medborgare får plats.

Åtgärder

- Den idéburna sektorn ges förutsättningar att agera nyskapande som entreprenörer, förvaltare, välfärdsanordnare, inspiratörer med mera.
- Öka kunskapen avseende upphandlingsförfarande och därmed förbättra möjligheterna för den idéburna sektorn att medverka till mångfald och alternativa utföranden av tjänster och service.
- Parterna ska verka för en mångfald av utförare.
- Upphandlingsförfarandet bör möjliggöra fler idéburna aktörers delaktighet.

Ansvarsfördelning

- Respektive nämnd inom Landstinget Västernorrland har ansvar för att utveckla mångfalden av utförare tillsammans med den idéburna sektorn.

7. Det fortsatta arbetet

Länsöverenskommelsen Västernorrland är ett levande dokument och en levande process där parternas egna och gemensamma åtaganden och åtgärder utgör grund för utvecklingen av dokumentets innehåll och inriktningar.

Utvecklingsansvaret utgör en del av uppdraget för en särskilt utsedd, samverkansgrupp med lika antal representanter från den idéburna sektorn som från Landstinget.

7.1 Samverkansgruppens uppdrag och ansvar

Samverkansgruppens uppdrag är att:

- gemensamt identifiera olika utvecklingsområden inom ramen för överenskommelsen
- följa upp åtagandena i överenskommelsen genom en årlig uppföljningskonferens
- besluta om översyn av överenskommelsen, minst vart femte år
- sammanträda minst 4 ggr/år
- göra överenskommelsen känd regionalt och lokalt

7.2 Processtöd och förankring

En levande överenskommelse kräver administrativt stöd och att tillräckliga resurser avsätts för den löpande processen. Samverkansgruppen behöver en administrativ resurs/tjänstemannastöd, som på gruppens uppdrag kan arbeta med uppföljnings-, reviderings- och utvecklingsfrågor, information och spridning av överenskommelsen. Landstinget Västernorrland ansvarar för ekonomiskt stöd till processen. Ett administrativt stöd kan förläggas utanför landstingets organisation i form av tidsbegränsat uppdrag.

En regional överenskommelse i Västernorrland behöver även en bredare förankring inom den idéburna sektorn. Samverkansgruppen behöver ett brett stöd, för att sprida och förvalta överenskommelsen, i form av ett breddat representantskap för de idéburna organisationerna i länet.

Datum:

Underskrifter

Bilaga 1

Bakgrund till Länsöverenskommelsen Västernorrland

Hösten 2007 lämnades slutbetänkandet av utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden *Rörelser i tiden* (SOU 2007:66). Strax därefter bjöd regeringen in ideella aktörer verksamma inom det sociala området, till en dialog om hur relationerna mellan stat och den ideella sektorn kan utvecklas. Som ett resultat av dialogen presenterades hösten 2008 en överenskommelse mellan staten, SKL och de idéburna organisationerna inom det sociala området om en gemensam värdegrund, principer för samverkan och åtaganden mellan parterna. Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting beslutades av regeringen den 23 oktober 2008. Det viktigaste målet med Överenskommelsen är att stärka de idéburna organisationernas självständiga och oberoende roll men även att utveckla en större mångfald av utförare och leverantörer av hälso- och sjukvård samt omsorg.

I november 2009 beslutade regeringen om propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55) som presenterar förslag till mål och inriktning för politiken för det civila samhället med tydlig koppling till principerna i Överenskommelsen. I propositionen definieras civilsamhället som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Till denna kategori förs organisationer, sammanslutningar och andra aktörer, t.ex. nätverk, som är fristående från såväl stat, kommun och landsting som från det privata näringslivet. 2009 undertecknades en överenskommelse med organisationer som verkar inom integrationsområdet. Under senare år har en rad överenskommelser mellan regering och SKL tagits fram inom området hälso- och sjukvård. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor som ligger under Utbildningsdepartementet har från och med 2012 uppdrag att utgöra myndighetsstöd för politiken för det civila samhället.

2011 togs initiativ till en regional process med syfte att nå fram till en överenskommelse i Västernorrland mellan landstinget och idéburna organisationer i länet. Under våren 2012 bildades en styrgrupp bestående av representanter från Landstinget Västernorrland, Vårsta Diakonigård, Örnsköldsviks kommun, Örnsköldsviks folkhögskola, Härnösands kommun, Handikappföreningarnas Samarbetsorgan, Kommunförbundet, Härnösands stift och Bildningsförbundet Mittnorrland. Vårsta Diakonigård har haft uppdraget att administrera projektet som pågick mellan oktober 2012 och december 2014. Landstinget har lämnat ekonomiskt stöd till processen.

Bilaga 2

Definitioner

I utredningar, rapporter och samhällsdebatt används olika definitioner för att omfatta verksamhet som är organiserad utanför offentlig sektor och näringsliv, som inte är vinstdrivande och som har någon form av ideellt uppdrag. I länsöverenskommelsen har genomgående valts beteckningen *den idéburna sektorn* eller *idéburna organisationer*.

Begreppet **social ekonomi** har använts en längre tid inom EU, men är relativt nytt och mindre välkänt i Sverige, som började använda begreppet i och med medlemskapet i EU. Med social ekonomi avses verksamheter som har allmännytta eller medlemsnytta, inte vinstintresse, som främsta drivkraft. Ideella föreningar, kooperativa föreningar, kyrkliga samfund, allmännyttiga stiftelser och sammanslutningar av liknande karaktär, kulturföreningar, kooperativa förskolor, bostadsrättsföreningar m.m. är sådan verksamhet som räknas hit. Det avgörande är syftet i verksamheten.

Med det **civila samhällets organisationer** avses här alla organisationer som är organiserade utanför offentlig sektor och näringsliv, som inte är vinstdrivande och som har någon form av oegennyttigt uppdrag. Civilsamhällets organisationer har också inslag av idealitet, dvs. bidrag i form av gåvor eller ideellt arbete från privatpersoner.

Idéburna organisationer är ett begrepp som blivit vanligt på senare år. Begreppet har bl.a. använts i samband med regeringens dialoger med idéburna organisationer inom det sociala området och integrationsområdet. Med idéburna organisationer menas organisationer inom det civila samhället samt även den kooperativa rörelsen. De idéburna organisationerna har någon form av oegennyttigt uppdrag utan att vara statliga eller kommunala. Begreppet är något bredare än civilsamhällets organisationer, såsom den sistnämnda termen används i denna proposition. De idéburna organisationerna kan vara vinstdrivande, men vinsten är inte det enda eller dominerande syftet. De idéburna organisationerna är självstyrande, har ofta inslag av idealitet och bedrivs i regel med en ideologisk medvetenhet.

Exempel på idéburna organisationer är ideella föreningar, kooperativa föreningar, kyrkliga samfund, allmännyttiga stiftelser och sammanslutningar av liknande karaktär, kulturföreningar, hembygdsföreningar, kooperativa förskolor, bostadsrättsföreningar m.m. är sådan verksamhet som räknas hit. Det avgörande är syftet i verksamheten.

Med målet att skapa samverkan mellan idéburen och offentlig sektor – det första steget

Författarpresentation

Carolina Klockmo

Carolina är fil. Dr i Hälsovetenskap med intresse för frågor rörande arbetsliv, försörjning och rehabilitering. Ett intresseområde handlar om brukarinflytande på individ-, organisations- och samhällsnivå. Här fyller intresseorganisationerna en viktig funktion.

Göran Bostedt

Göran är docent i Statsvetenskap med offentlig förvaltning. Hans forskningsinriktning är policyanalys, då särskilt hur idéer blir till verklighet i offentliga programsatsningar.

